

ПІСЛЯ ВСТУПУ УГОРЩИНИ ДО ЄВРОСОЮЗУ ТОРГІВЛЯ ЗЕРНОВИМИ З УКРАЇНОЮ РІЗКО ПІШЛА НА СПАД, А ПШЕНИЦЕЮ - ЗОВСІМ ПРИПИНИЛАСЯ

В.ВЛАСОВ,
доктор економічних наук,
доктор сільсько-
господарських наук
Г.ТКАЧ,
науковий співробітник
Національний науковий центр
"Інститут аграрної економіки
НААН України"
(м. Київ)

Сусідка України - Угорщина - індустріальна країна, яка, водночас, має і розвинутий аграрний сектор. При загальній території понад 9 млн. га (це менше, ніж у нашій державі майже в 6 разів) Угорщина володіє понад 2 млн. га чорноземів, в основному каштанових і підзолистих ґрунтів. У цілому, сільськогосподарські угіддя країни становлять 5,3 млн. га, або в 7,7 раза менше, ніж в Україні, а масиви ріллі - майже 4,4 млн. га - у 7,4 раза менше, як у нашій державі. При сумарній чисельності населення близько 10 млн. людей, більшість яких мешкає в містах (68,5 %), у сільській місцевості проживає 3,1 млн., хоча лише 310 тисяч є працездатними аграріями.

Що ж стосується співвідношення Угорщини з Європейським Союзом, то при 2,8 % сільгоспугідь і 4,1 % ріллі працездатне сільське населення становить лише близько 3 % від чисельності цієї категорії людей в ЄС. При цьому, якщо в країнах Євросоюзу на одного працездатного селянина припадає 10,4 га ріллі, то в Угорщині - 14,2, або в 1,3 раза більше. **Зазначимо, що в Україні на одного працездатного аграрія площа ріллі становить менше 13,9 га.** За практично однакового співвідношення тваринництва й рослинництва основою останнього виступає зернове господарство, овочівництво й садівництво, зокрема виноградарство.

Головними зерновими й білково-олійними культурами в Угорщині є пшениця, кукурудза, ячмінь, соя, ріпак і соняшник (табл. 1). Серед перших найпомітніше змінилися площі під кукурудзою, які зросли на 148 тис. га, або на 13,6 %, і тритикале - на 98,3 тис. га (у 43,7 раза). Водночас, зменшилися масиви під пшеницею - на 242,8 тис. га (19,9 %) і житом - на 82,4 тис. га (64 %). У цілому, площі під зерновими скоротилися на 96,6 тис. га (3,5 %).

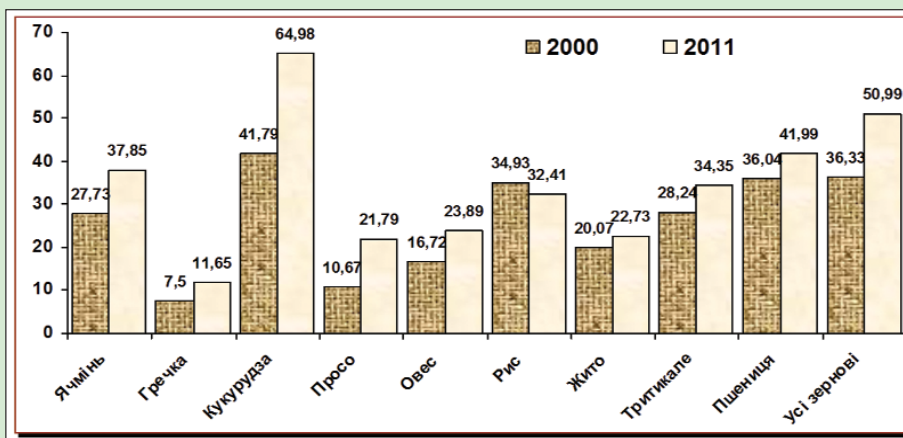

Рис. 1. Зміна врожайності зернових культур

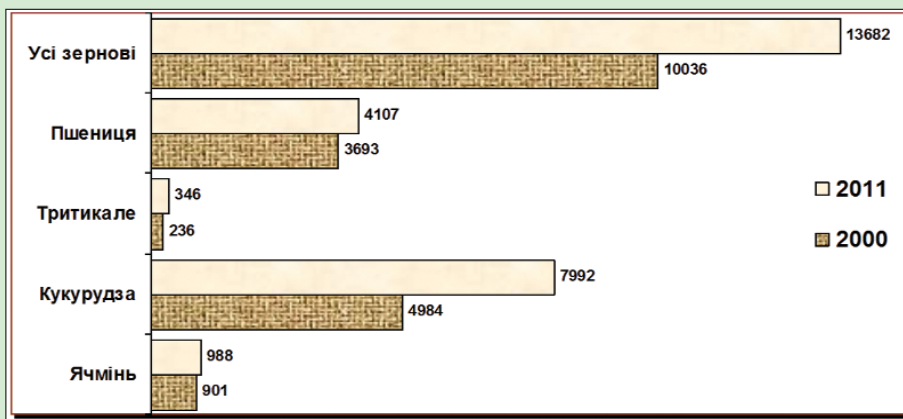

Рис. 2. Зміна валових зборів основних зернових культур, тис. тонн

стотні зміни відбулися й серед білково-олійних культур - зросли площі під соняшником і ріпаком відповідно на 173,9 і 232,6 тис. га, або на 336,1 і 67 %. Дещо поменшали посіви сої - на 1,3 тис. га (3,1 %). За останній 21 рік аграрії Угорщини досягли значних успіхів стосовно підвищення врожайності кукурудзи - на 23,4 ц/га. Показник цей вплинув на середні намоли збіжжя, наростивши їх на 5,7 ц/га: вівса - на 10,2 ц/га, жита - 2,5, сорго - 12,2, тритикале - 1,9 і пшениці - на 8,8 ц/га при зниженні зборів ячменю на 8,2 ц/га (рис. 1).

Урожайність білково-олійних культур також підвищилася: ріпаку - на 4,9 ц/га, сої - 10,3 і соняшнику - на 4,0 ц/га. Зміни масивів під ними та врожайності помітно вплинули на валові збори. Дані табл. 2 свідчать, що за період з 1990 до 2011 року найбільшими темпами зростання площ посівів відрізняються білково-олійні культури й кукурудза. Так, у цілому, вирощування перших збільшилося в 2,3 рази при майже 1,5-разовому зростанні намолотів ріпаку.

Зазначимо, що збори зернових у цілому примножилося лише на 8 %, а найбільш помітними були намоли кукурудзи - майже на 3,5 млн. тонн більше, або 62,9 % (рис. 2). Структура виробництва збіжжя показана на рис. 3. Підвищився в Угорщині також інтерес до вирощування проса, але найбільше тритикале - у 41,6 рази.

У цілому, за аналізований період у країні істотно зросла інтенсивність праці селян. Якщо в 1990 році кожний працездатний аграрій виростив по 17,9 тонни зернових та 1,2 тонни білково-олійних культур, то в 2011-му окреслені показники збільшилися відповідно до 43,7 і 6,4 тонни. Природно, що такі обсяги значно перевищують потреби як населення, так і галузі тваринництва. З огляду на це Угорщині

Таблиця 1. Динаміка змін збиральних площ основних зернових і білково-олійних культур

Культури	1990 р.		2000 р.		2011 р.		2011 р. до 1990 р., %
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	
Пшениця	1220,8	39,1	1024,4	32,2	978,0	27,6	80,1
Кукурудза	1082,4	34,7	1192,7	37,5	1230,0	34,8	113,6
Ячмінь	297,0	9,5	324,7	10,2	261,0	7,4	87,9
Просо	7,4	0,2	7,6	0,2	11,4	0,3	154,0
Овес	47,8	1,5	58,3	1,8	54,0	1,5	113,0
Рис	11,7	0,4	3,2	0,1	2,8	0,07	23,9
Жито	91,7	2,9	43,1	1,3	33,0	9,3	36,0
Сорго	13,9	0,4	4,2	0,1	7,6	0,2	54,7
Тритикале	2,3	0,07	83,4	2,6	100,6	2,8	43,7 рази
Зернові разом	2775,0	88,9	2741,6	86,2	2678,4	75,8	96,5
Ріпак	60,0	1,9	115,8	3,6	233,9	6,6	436,1
Соя	42,3	1,3	22,3	0,7	41,0	1,2	96,9
Соняшник	346,9	11,1	298,8	9,4	579,5	16,4	167,0
Білково-олійні разом	449,2	11,1	436,9	13,8	854,4	24,2	190,2
Усього	3121,9	100,0	3178,5	100,0	3532,8	100,0	113,2

Таблиця 2. Динаміка валових зборів основних зернових і білково-олійних культур

Культури	1990 р.		2000 р.		2011 р.		2011 р. до 1990 р., %
	тис. тонн	%	тис. тонн	%	тис. тонн	%	
Пшениця	6198,3	46,3	3692,5	34,4	4107,0	26,4	66,2
Кукурудза	4500,1	33,6	4984,3	46,5	7992,0	51,4	162,9
Ячмінь	1368,6	10,2	900,5	8,4	988,0	6,3	72,2
Просо	10,1	0,07	8,2	0,07	24,9	0,2	246,5
Овес	163,0	1,2	97,5	0,9	129,0	0,8	79,1
Рис	39,4	0,3	11,3	0,1	9,1	0,06	23,1
Жито	231,5	1,7	86,5	0,8	75,0	0,5	32,4
Сорго	29,9	0,2	12,4	0,1	7,0	0,04	23,4
Тритикале	8,3	0,06	235,6	2,2	345,7	2,2	41,6 рази
Зернові разом	12549,2	93,7	10028,8	93,5	13548,7	87,1	108,0
Ріпак	105,6	0,8	179,3	1,7	526,8	3,4	498,8
Соя	54,4	0,4	30,8	0,3	95,0	0,6	174,6
Соняшник	683,7	5,1	483,6	4,5	1374,8	8,8	201,0
Білково-олійні разом	843,7	6,3	693,7	6,5	1996,6	12,9	236,6
Усього	13392,9	100,0	10722,5	100,0	15545,3	100,0	116,1

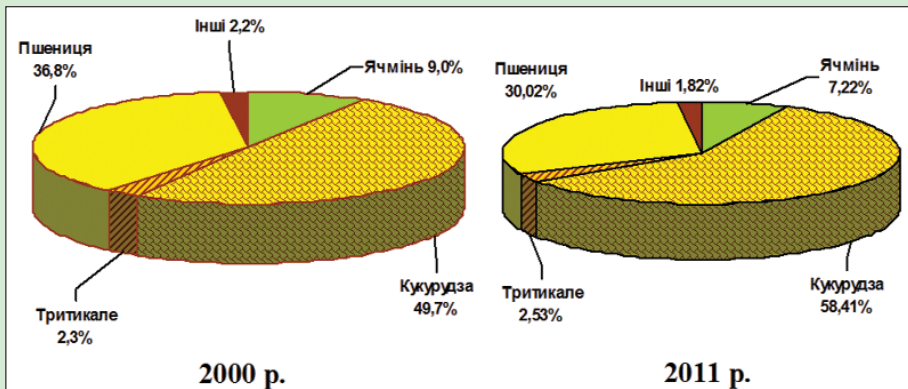

Рис. 3. Структура валових зборів зернових культур

на виступає достатньо потужним гравцем на світовому ринку зернових і білково-олійних культур (табл. 3).

Збільшення виробництва кукурудзи дало змогу Угорщині значно підвищити обсяги експорту цієї культури - у 25 разів порівняно з 1990 роком. Утім, парадоксом при вивезенні зернових є те, що за скорочення вирощування пшениці більше ніж на 2 млн. тонн країна наростила її експорт майже на 1 млн. тонн, або 88,4 %. При цьому питома вага угорського вивезення качанистої в загальному експорті Євросоюзу в 2010 році становила 24,8 % (рис. 4).

Істотно зросли й обсяги продажу за кордон білково-олійних культур: ріпаку - на 600 тис. тонн (у 45,8 раза), а соняшнику - на 625 тис., або у 18 разів. Зазначимо, що обсяги експорту угорського соняшнику в 2010-му становили майже чверть загального вивезення цієї культури всіма країнами ЄС. Якщо в 1990 році вал експорту білково-олійних культур Угорщиною ледь сягав 0,2 % від цього показника Євросоюзом, то в 2010-му він зріс до 11,4 % (рис. 5).

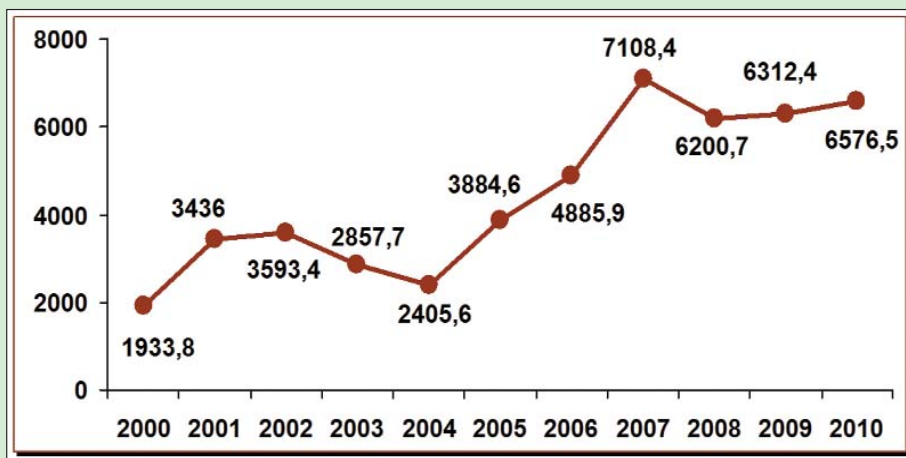
Активізація експортної діяльності Угорщиною багато в чому пов'язана з її вступом до ЄС. Наведемо такі дані в розрізі головних культур (табл. 4). Якщо в 2000 році Угорщина вивезла

Таблиця 3. Експорт зернових і білково-олійних культур

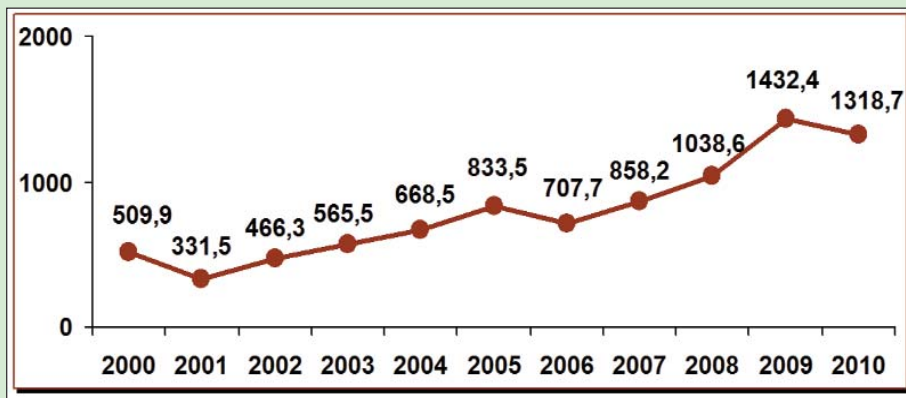
Культури	1990 р.		2000 р.		2010 р.		2010 р. до 1990 р., %
	тис. тонн	%	тис. тонн	%	тис. тонн	%	
Пшениця	1120,2	3,59	582,6	0,5	2110,8	4,2	188,4
Кукурудза	156,0	1,9	1007,2	9,5	3910,7	24,8	25 разів
Ячмінь	11,9	0,09	82,8	0,5	304,0	2,3	25,5 раза
Овес	0,5	0,04	6,0	0,6	5,7	0,6	11,4 раза
Жито	1,7	0,3	5,4	0,2	10,3	0,9	6 разів
Тритикале			12,4	12,0	16,1	2,3	
Зернові разом	1348,0	94,6	1933,8	79,9	6576,5	83,4	48,8 раза
Ріпак	13,4	0,5	194,0	5,0	613,5	9,3	45,8 раза
Соя	21,5	5,2	11,1	0,9	29,8	1,4	138,6
Соняшник	36,7	2,8	280,0	22,8	662,4	24,2	18 разів
Білково-олійні разом	71,6	5,4	485,1	20,1	1305,7	16,6	18,2 раза
Усього	1419,6	100,0	2418,9	100,0	7882,2	100,0	5,6 раза

Таблиця 4. Експорт Угорщини в країни ЄС

Культури	2000 р.		2010 р.	
	тис. тонн	%	тис. тонн	%
Пшениця	426,0	79,3	1782,4	84,4
Кукурудза	485,2	48,2	3779,1	96,6
Соняшник	273,4	97,6	641,5	96,8

Рис. 4. Динаміка експорту зернових культур

Рис. 5. Динаміка експорту насіння олійних культур

до країн ЄС 48,2 % загального експорту кукурудзи, то в 2010-му її питома вага зросла вдвічі, а пшениці - на 5,1 пункта при збільшенні відповідно в 7,8 і 4,2 раза. Децю зменшився продаж за кордон соняшнику - на 1,2 пункта, але у фізичному виразі зріс у 2,3 раза. **У цілому, експорт Угорщиною аграрної продукції збільшився з 2,3 млрд. дол. США у 1990 році до 7,3 млрд. у 2010-му, або в 3,1 раза.**

Торгівля зерновими й білково-олійними культурами між Україною та Угорщиною - не досить активна. Згідно статистичних даних, у 2000 році експорт пшениці до Угорщини нашою країною становив 2,2 тис. тонн, або лише 1 % загального вивезення, у 2005-му він збільшився до 285,6 тис. (4,7 %), то в 2010-2012 роках зовсім припинився. Така ж ситуація і з експортом ячменю та вівса. Пішов на спад також продаж кукурудзи: 31,2 тис. тонни в 2003 році, 10,5 - у 2008-му й 12,9 тис. тонни торік.

Незначні також обсяги імпорту Україною з Угорщини: падіння щодо пшениці з 95,6 тис. тонн у 2000 році до 32,5 тонни 2006-го, кукурудзи - з 83,1 тис. тонн у 2000-му до 15,6 тис. у 2012-му. При цьому торік усі обсяги імпорту з Угорщини становила насіннева кукурудза. Таким чином, переорієнтація Угорщини на країни ЄС призвела до поступового скорочення торговельних зв'язків у сфері зернових і білково-олійних культур між нашими країнами.

Привертимо увагу